

Najważniejsze przyczyny wad wymowy:

1. Zmiany anatomiczne aparatu artykulacyjnego:
  - nieprawidłowa budowa języka,
  - nieprawidłowa budowa podniebienia,
  - wady zgryzu,
  - rozrost trzeciego migdałka,
  - rozszczepy warg i podniebienia,
  - polipy,
  - skrzywienia przegrody nosowej.
2. Nieprawidłowe funkcjonowanie narządów artykulacyjnych:
  - niska sprawność języka, warg i żuchwy,
  - zakłócona praca mięśni napinających i przywodzących więzadła głosowe,
  - trudności koordynacji pracy więzadeł głosowych z pracą nasady.
3. Nieprawidłowe funkcjonowanie ośrodkowego układu nerwowego:
  - zaburzenia analizy i syntezy słuchowej,
  - zaburzenia słuchu fonemowego, które powodują trudności w różnicowaniu dźwięków mowy. *Słuch fonemowy* stanowi umiejętność utożsamiania i różnicowania dźwięków mowy danego języka. Kształtuje się on w toku rozwoju dziecka pod wpływem osłuchiwania się z brzmieniem języka środowiska, w którym wychowuje się dziecko;
  - zaburzenia kinestezji artykulacyjnej (czucie pozycji i ruchów narządów mowy względem siebie, właściwych poszczególnym głoskom)
4. Niezwracanie uwagi na własną wymowę, dziecko nieświadomie w różny sposób wymawia te same wyrazy. Gdy nikt nie zwraca na to uwagi, to ta błędna artykulacja nieświadomie jest realizowana;
5. Obniżony poziom inteligencji dziecka.

Ważne zalecenia dotyczące wczesnej profilaktyki

Należy pamiętać, że **rozwój języka i mowy nie rozpoczyna się w określonym momencie życia i rozwoju dziecka, ale trwa od jego początku.**

Najlepszy okres wykształcenia zdolności mowy to pierwsze trzy lata. W pierwszym okresie dzieciństwa wykształcenie zdolności mowy ma o wiele większe znaczenie niż późniejsze ćwiczenia, ponieważ po czwartym roku życia partie mózgu odpowiadające za rozwój mowy

osiągają swoją dojrzałość. Dlatego po tym czasie mowa nie może być już kształtowana, tylko co najwyżej korygowana.

Po urodzeniu rozwój dziecka jest ciągły, chociaż przebiega skokami. Każda sprawność uzależniona jest od dojrzałości i gotowości układu nerwowego do jej nauczenia się. Każde dziecko w tej samej kolejności przechodzi przez wszystkie etapy rozwoju, dzieje się to jednak w różnym tempie i często obserwuje się dysharmonię między poszczególnymi funkcjami.

W profilaktyce powstawania patologii rozwoju mowy, istotną rolę pełni lekarz pediatra, którego obowiązkiem jest rzetelne zbadanie noworodka i ocena jego stanu zdrowia w zakresie anatomiczno-fizjologicznym, a także ocena zachowań i reakcji na bodźce, ze szczególnym uwzględnieniem noworodków z obciążonym okresem ciążywo-okołoporodowym; lekarz pediatra powinien zwrócić uwagę na:

- warunki anatomiczne w obrębie jamy ustnej,
- odruchy z obszaru twarzy: odruch ssania, otwieranie ust, odruchy wargowe i żuchwowe, połykanie, zwracanie, wysuwanie języka, reakcje słuchowe – zwłaszcza odruch uszno-powiekowy;
- rozwój funkcji przedjęzykowych, wokalizacyjnych (głuzenie i gaworzenie);
- obciążony okres ciąży, okres okołoporodowy oraz sztuczne karmienie.

Dla logopedy natomiast bardzo ważne są informacje dotyczące podstaw warunkujących rozwój najwcześniejszych funkcji aparatu artykulacyjnego tzn. pokarmowych:

- stan anatomiczny aparatu artykulacyjnego;
- poziom funkcjonalny (ssanie, połykanie, otwieranie i wysuwanie warg, wypychanie języka);
- poziom rozwoju zmysłów – przede wszystkim słuchu;
- sposób oddychania – przez nos, czy tylko przez usta, co prowadzi do częstych zakażeń górnych dróg oddechowych (gdy dziecko przy oddychaniu nie korzysta z naturalnego filtru jakim jest nos). Uchylone usta i płasko ułożony język przy oddychaniu pozostają w tej samej pozycji także w czasie połykania i mówienia; skutkiem tego może być wada zgryzu i wada wymowy;

Zasady postępowania logopedycznego dla rodzica

- Już od pierwszych dni życia dziecka, dużo do niego mów, otaczaj je mową tzw. „kąpiel słowna”;

- Pamiętaj o istotnej funkcji karmienia dziecka piersią (gdy nie ma przeciwwskazań) do 7- 12 miesiąca;
- Gdy pojawią się ząbki, podawaj odpowiednie pokarmy stałe,
- Ograniczaj używanie smoczka (maks. do roku)
- Nie spieszczaj swoich wypowiedzi;
- Staraj się budować proste zdania, moduluj głos;
- Ciesz się z każdego nowego, wypowiedzianego przez dziecko słowa, staraj się pokazać dziecku różne konteksty użycia tego słowa;
- Staraj się mówić do dziecka tak, aby widziało twoją twarz (może wówczas obserwować twoje artykulatory);
- Zwracaj uwagę, aby dziecko oddychało nosem; w przypadku, gdy dziecko oddycha ustami (szczególnie podczas snu), poproś pediatrę o ustalenie przyczyny;
- Opowiadaj i czytaj dziecku bajki, wierszyki, wyliczanki. Ucz krótkich wierszy na pamięć.
- Oglądaj z dzieckiem obrazki: nazywaj przedmioty i opisz sytuacje prostymi zdaniami.
- Staraj się, aby zabawy językowe i dźwiękonaśladowcze znalazły się w repertuarze czynności wykonywanych wspólnie z dzieckiem. Naśladuj odgłosy: zwierząt (np. kura- ko, ko; kot - miau, miau pies – hau, hau; itp.) pojazdów (auto – bum, bum; erka – u-i, policja – e-o, itp.) i innych.
- Zachęcaj swoje dziecko do mówienia a za każdy przejaw aktywności werbalnej chwalmy je;
- Jeżeli dziecko osiągnęło już wiek, w którym powinno daną głoskę wymawiać a nie robi tego, skonsultujmy się z logopedą.
- Jeżeli dziecko ma nieprawidłową budowę narządów mowy (rozszczepty warg, podniebienia, wady zgryzu lub uzębienia), koniecznie zapewnij mu opiekę lekarza specjalisty, ponieważ wady są przyczyną zaburzeń mowy.
- Nie zaniedbuj chorób uszu, gdyż nie leczone mogą prowadzić do niedosłuchu, a w następstwie do wad wymowy bądź braku mowy czynnej;
- Nie zawstydzaj i nie karz dziecka za wadliwą wymowę;
- **Nie wymagaj od dziecka zbyt wczesnego wymawiania poszczególnych głosek.**
Dziecko zmuszane do wymawiania zbyt trudnych dla niego głosek, często zaczyna

je zniekształcać. W ten sposób możemy się przyczynić do powstawania błędnych nawyków artykulacyjnych, trudnych do zlikwidowania.

Wada wymowy a problemy w nauce

Podstawowym zadaniem w początkowych klasach jest opanowanie umiejętności czytania i pisania. Aby opanować tę umiejętność uczeń powinien różnicować elementy mowy, dokonywać syntezy i analizy dźwiękowych form wyrazów. Dziecko z wadą wymowy ma poważne problemy w tym zakresie. Najczęściej spotykane błędy są związane z seplenieniem, reraniem i ubezdźwięcznianiem, co często prowadzi, do zmiany znaczenia wyrazu (np. półka – bułka). Błędy w pisowni spowodowane wadliwą artykulacją ujawniają się przede wszystkim wtedy, gdy dwóm głoskom w wypowiedziach otoczenia odpowiada jedna głoska w wymowie danej osoby. Trudności pojawiające się w pisowni dzieci wadliwie mówiących są bardzo często takie same jak ich wady wymowy. U tych dzieci często występują zaburzenia słuchu fonemowego i kinestezji artykulacyjnej. Dziecko nie jest w stanie odróżnić słuchem głosek mało kontrastowych. Największe trudności sprawia rozróżnianie głosek stanowiących opozycje: dźwięczna – bezdźwięczna (p:b, f:w, t:d,), ustna – nosowa (o:ą, e:ę, b:m), szereg głosek detalizowanych (s:sz:ś, z:ż:ź).

Zdarza się często, że uczniowie z wadą wymowy posiadają biernie opanowany system fonologiczny, ale nie realizują go prawidłowo. Wychodzi to na jaw przy pisaniu ze słuchu, kiedy mimo prawidłowego wzorca słuchowego popełniają błędy (w przypadku paralalii). Dlatego się tak dzieje, bo decydujące znaczenie ma własna wymowa ucznia, który zapisując usłyszany tekst cicho głoskuje każdy wyraz.

Mowa wpływa na całokształt rozwoju dziecka i jego powodzenia w szkole. Stanowi ona podstawę w nawiązywaniu kontaktów społecznych, jest narzędziem w zdobywaniu informacji oraz pozwala wyrazić odczucia, emocje i opinie. Nieprawidłowa wymowa stanowi zarówno przyczynę niepowodzeń w nauce, jak i może mieć wpływ na kształtowanie osobowości dziecka, które może stawać się nieśmiałe, wycofane oraz niechętne do brania udziału w szkolnych imprezach.

Należy podkreślić, że skuteczną i bardzo ważną formą reedukacji błędów w pisaniu jest nauka poprawnej wymowy!

Przytoczony fragment pochodzi z artykułu „Projekt „5latek - u progu szkoły”